

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2018-22(2)-27

УДК: 576.8:61:378:376.68

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЧИТАННЯ ЛЕКЦІЙ ІЗ МЕДИЧНОЇ МІКРОБІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Крижановська А.В., Стукан О.К., Гончар О.О.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, м. Вінниця, 56, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: 2205avk1965@gmail.com

Статтю отримано 21 березня 2018 р.; прийнято до друку 25 квітня 2018 р.

Анотація. У статті обговорюються основні методичні підходи до підготовки лекційного курсу з медичної мікробіології для іноземних студентів у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова. Метою роботи є обговорення методичних підходів до підготовки лекційного курсу з мікробіології, вірусології та імунології для іноземних студентів для формування у них пізнавальної діяльності, розвитку клінічного мислення, якісного опанування дисципліною. У роботі розкриті основні методологічні основи підготовки лекційного матеріалу, його оформлення, значення для опанування теоретичними, практичними основами базової підготовки іноземних студентів-медиків. Висвітлюються основні функції лекції, як провідної форми підготовки до практичних занять, самостійної роботи студентів, складання іспиту з дисципліни. Показана роль професійної майстерності викладача в опануванні студентами предмету "Медична мікробіологія, вірусологія та імунологія". Сьогодення вимагає від викладачів, які читають лекції іноземним студентам, використання нових методів та методик, впровадження новітніх технологій, різноманітних підходів і поліпшення якості викладання. Лекція є традиційно провідною формою навчання у вищому навчальному закладі. Вона виконує наукові, пізнавальні, виховні функції. Лектор повинен володіти високою професійною підготовкою, педагогічною майстерністю, комунікативністю, вільно користуватись англійською мовою. Лекційний матеріал повинен представляти для іноземних студентів доступно, на достатньому науковому рівні, з використанням сучасних засобів навчання, містити основні положення, які необхідні для підготовки до практичних занять, організації самостійної роботи студентів, складання іспиту з предмету. Перспективою подальшого удосконалення викладання лекційного курсу є створення мультимедійного конспекту лекцій для україномовних іноземних студентів.

Ключові слова: медична освіта, іноземні громадяни.

Розвиток української медичної освіти оснований на впровадженні нових методичних підходів до організації навчального процесу за європейським зразком. Залучення іноземних громадян на навчання до національних закладів вищої освіти завжди було складовою міжнародної діяльності. Це одна з ефективних форм культурного і наукового співробітництва, що сприяє зміцненню авторитету України на міжнародній арені, є джерелом додаткового фінансування освіти [5, 6]. Навчання іноземних громадян є одним із пріоритетних напрямків цілеспрямованої державної політики щодо європейської інтеграції вищої освіти. Яскравим прикладом цього є підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським союзом, Стратегія сталого розвитку "Україна-2020", прийняття законів України "Про вищу освіту", "Про наукову і науково-технічну діяльність". У нашій країні найбільшою популярністю у іноземних громадян користуються медичні і фармацевтичні спеціальності. Кількість іноземних студентів у медичному університеті вказує на певний рівень вищого навчального закладу. Інформація про якість викладання дисциплін, рівень підготовки викладачів, їх професіоналізм передається на батьківщині нинішніх студентів. Саме ці якості є основними чинниками у виборі вищого навчального закладу іноземними громадянами і не залежить від вартості навчання, місця розташування університету. Одним з найважливіших стратегічних завдань вищої школи України є забезпечення якості підготовки фахівців

на рівні міжнародних вимог. У теперішній час забезпечення повноцінної підготовки кваліфікованих іноземних лікарів є актуальним завданням медичних університетів. Кваліфікаційні характеристики спеціалістів-медиків повинні свідчити про конкурентоспроможність національної системи вищої школи на світовому ринку освітніх послуг. В умовах сьогодення, доцільним є створення оптимальних умов, ефективних прогресивних методів навчання іноземних студентів [3, 4].

Перші студенти-іноземці були прийняті на навчання у Вінницький медичний інститут у 1978 році. З того часу їх кількість постійно зростала і на даний момент 2080 громадян з понад 100 країн світу здобувають вищу медичну освіту у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова. Найвищий рівень акредитації вузу, набутий успішний багаторічний досвід підготовки іноземних студентів, наявність достатньої кількості професорсько-викладацького складу, потужна матеріально-технічна база дають можливість забезпечити всі професійні потреби для підготовки лікарів нового сучасного рівня у Вінницькому національному медичному університеті.

Важлива роль у підготовці фахівців у медичних вузах належить теоретичним кафедрам. На базових кафедрах медичних вузів у студентів формується цілісне сприйняття організму, створюється інтегрована уява про будову та функцію кожного органа зокрема і функціональної системи органів, вивчаються загальні прояви

патологічних змін в організмі. Виховання сучасних спеціалістів формує професійні навички, вміння, які дозволяють ефективно діяти у складних умовах, швидко приймати рішення за відсутності достатньої інформації, бути комунікабельними, ініціативними, наполегливими, вміти відстоювати власні позиції, водночас прислухаючись до інших [1].

Іноземні студенти на теоретичних кафедрах зустрічаються із низкою проблем. По-перше, недостатнє володіння англійською мовою у тих студентів, які приїхали із країн, де неї спілкуються обмежено. За нашими спостереженнями, лише по завершенню третього курсу такі студенти набувають словниковий запас, який необхідний для активного засвоєння і використання знань, спілкування з викладачем. По-друге, відмінність у національних освітніх програмах ускладнює використання іноземними студентами загальноприйнятих підручників, посібників, довідників, що застосовують в медичних вузах України. Також важливе значення має відсутність навичок самостійної роботи. Частині студентів важко конспектувати лекції, працювати з джерелами інформації, аналізувати її. Вони не вміють, а іноді і не бажають використовувати бібліотечний фонд університету. Існують особливості міжкультурного спілкування, адже студенти є представниками різних культур, традицій, віросповідання, різного віку. Вони навчаються у іншому мовному, соціальному оточенні. Лише студенти підготовчого відділення до навчання на першому курсі починають вивчати українську мову, знайомляться із історією, культурою, звичаями і традиціями українського народу. У зв'язку з цим перед викладачами постають нові завдання щодо читання лекцій іноземним студентам. Особливо це стосується молодших доклінічних курсів, коли студенти ще мало пристосовані до проживання в Україні. Методика читання лекції, вибір її форми проведення залежить від особистості викладача, аудиторії, складності теми. Майстерність викладача, який читає лекції студентам-іноземцям, визначається не тільки знанням фахової мови, предмета та психології принципів його засвоєння, але й умінням будувати свою діяльність таким чином, щоб у кожному конкретному випадку досягати кращих результатів [2]. Тому для читання лекцій іноземним студентам на кафедрі мікробіології залучають найбільш досвідчених викладачів.

Метою роботи є обговорення методичних підходів до підготовки лекційного курсу з мікробіології, вірусології та імунології для іноземних студентів для формування у них пізнавальної діяльності, розвитку клінічного мислення, якісного опанування дисципліною.

Щороку на кафедрі мікробіології, вірусології навчаються 600 іноземних студентів переважно англійською мовою (80-90%). Кількість російськомовних іноземних громадян суттєво зменшилось (1-2%). В університеті створені інтернаціональні групи, де разом із вітчизняними студентами українською мовою навчаються представники інших країн (8-10%). Тому лектори керуються

основним завданням лекційного курсу - логічно завершеним, науково обґрунтованим, послідовним, систематизованим викладом певного науково-методичного питання, теми чи розділу навчальної дисципліни, з використанням технічних засобів навчання. Головна дидактична мета лекцій з медичної мікробіології - це формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. Досвід роботи вищої школи доводить, що усунення лекцій з вищої школи призводить до різкого зниження наукового рівня підготовки. Лекції продовжують відігравати провідну роль у процесі навчання вищої школи і охоплюють 70-80% усього курсу, у практичних дисциплінах - 20-40% матеріалу.

З приходом студентів на кафедру мікробіології лектор переконує їх в тому, що лекції бажано відвідувати, оскільки навіть найкращий посібник чи підручник містить загальний матеріал навчальної програми. Він позбавлений найсучасніших знань, бо необхідний певний час для його редагування і видання. Лекційний курс із мікробіології, вірусології та імунології передбачає передавання адаптованої для студентів інформації стосовно основних біологічних властивостей збудників, їх ролі у виникненні інфекційних хвороб. Особливе значення лектори надають патогенам, які спричиняють захворювання лише у певних країнах (наприклад, збудники жовтої гарячки, тропічних трепонематозів тощо). Викладач орієнтує студентів у теоріях, причинах їх появи, ролі вітчизняних вчених. Неабиякий інтерес викликають у іноземців факти життя, наукові досягнення славетних мікробіологів - лауреатів Нобелівської премії Іллі Мечнікова, Зельмана Ваксмана, знаного подольанина Данила Заболотного.

На початку лекції викладач коротко нагадує студентам питання, що розглядалися на попередніх лекціях та пов'язані з новим матеріалом. У процесі подальшого розкриття теми він наводить низку прикладів, фактів, поступово підводячи слухачів до наукових висновків, тобто використовує індуктивні методи навчання. Одне з основних завдань лектора є доступність розкриття сутності наукових мікробіологічних понять, визначень, синонімів, наведення міжнародних назв, їх роз'яснень. Велике значення у розумінні студентом термінів є вільне володіння лектором англійською мовою, матеріалом вітчизняних англомовних та іноземних видань. Для сприйняття студентами представленої наукової інформації викладач логічно, переконливо, аргументовано подає необхідний матеріал, наводить клінічні випадки, практичне застосування висвітленого матеріалу у практиці майбутнього спеціаліста. Важливе значення в цьому є методична та методологічна співпраця із іншими теоретичними (біохімія, фармакологія, фізіологія, біологія) та клінічними кафедрами (загальна хірургія), де використовують теоретичні та практичні засади мікробіологічної науки.

При підготовці до лекції викладачі кафедри значну

увагу приділяють формуванню у іноземних студентів систематизації знань. Так, висвітлення матеріалу із спеціальної мікробіології передбачає структурування інформації за певним планом: систематичне положення збудника, його морфологічні, біологічні особливості, характеристика факторів вірулентності, епідеміологія, патогенез захворювання, принципи методів діагностики, профілактики, терапії інфекційної хвороби. Обов'язковою вимогою до викладення матеріалу є його використання для написання ліцензійного іспиту "Крок-1". Лектор наводить ключові слова, питання тестових завдань. Це значно полегшує студенту сприйняття матеріалу, його засвоєння, поліпшує якість підготовки до складання підсумкових занять, іспиту з предмету. З метою перевірки якості оцінювання фактів, процесів, які розглядають на лекції, розвитку мислення, уваги, уяви, пам'яті впродовж лекції викладач ставить кілька питань, що стимулюють міркування.

На лекції розглядають найгостріші проблемні і вузлові питання медичної мікробіології, висвітлюють шляхи розв'язання проблем сучасною наукою і практикою, аналізують важкі для самостійного опрацювання студентами питання навчальної програми. Студент у процесі лекції може отримати відповідь на будь-яке запитання, що дає йому можливість повноцінно включитися в навчально-пізнавальну діяльність.

Зацікавлює іноземного студента лекційним курсом мультимедійна презентація, відеофільми, які створені на кафедрі ("Методика забарвлення бактерій за методом Грама", "Механізм формування імунної відповіді", "Механізми дії антисептиків на мікробну клітину"). Велике значення має темп викладання лекційного матеріалу, підкреслення найбільш важливих місць тексту. Речення є простими, зрозумілими. Особливі вимоги ставляться до виразного, чіткого, яскравого, лаконічного ілюстративного матеріалу. Слайди не перевантажені реченнями, малюнками. На кожному слайді наведено 3-4 тези, записані найбільшим у даному випадку жирним шрифтом, 1-2 малюнки або одна схема. З практики створення мультимедійних презентацій вважаємо, що фон слайду повинен бути найсвітлішим, а шрифт чорним, червоним, темно-синім. Такі підходи до подання матеріалу не відволікають увагу студента, дають

зможу швидко сконцентруватись, запам'ятати необхідну інформацію.

Найбільше значення має особистий досвід лектора, результати студентських дослідних робіт, наукова і практична значимість колективу кафедри. Це все те, що є родзинкою лекції, зацікавлює студентів. Викладачі майстерно чергують підвищену увагу, розумову напругу, послаблення їх шляхом відповідної розрядки.

Процес засвоєння матеріалу підвищується наявністю у студентів тез лекцій, які представлені на Web-сторінці кафедри. Наявність лекційних матеріалів дозволяє ознайомитись із темою лекції, повторити нові слова, терміни, визначення, що підвищує ефективність засвоєння теоретичного матеріалу, спрощує розуміння нової інформації. Важливим завданням лектора є формування у іноземних студентів умінь слухати, усвідомлювати побачене і почуте. Конспектування лекційного матеріалу допомагає навчитися студенту одночасно робити кілька справ: слухати, писати, аналізувати, розмірковувати. Така комплексна діяльність сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та інтенсивнішому розвитку наукового мислення студента.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Сьогодення вимагає від викладачів, які читають лекції іноземним студентам, використання нових методів та методик, впровадження новітніх технологій, різноманітних підходів і поліпшення якості викладання. Лекція є традиційно провідною формою навчання у вищому навчальному закладі. Вона виконує наукові, пізнавальні, виховні функції. Лектор повинен володіти високою професійною підготовкою, педагогічною майстерністю, комунікативністю, вільно користуватись англійською мовою. Лекційний матеріал повинен представляти для іноземних студентів доступно, на достатньому науковому рівні, з використанням сучасних засобів навчання, містити основні положення, які необхідні для підготовки до практичних занять, організації самостійної роботи студентів, складання іспиту з предмету.

Перспективою подальшого удосконалення викладання лекційного курсу є створення мультимедійного конспекту лекцій для україномовних іноземних студентів.

Список посилань

1. Гай, Л. А., Сухін, Ю. В., Венгер, В. Ф., Сайед Муксен, & Сердюк, В. В. (2016). Сучасні методи викладання медичних дисциплін у вищій школі. *Медична освіта*, 1, 15-18.
2. Заморський, І. І. & Хмара, Т. В. (2016). Значення лекції як вагомого пізнавально-виховуючого фактора у підготовці майбутнього медичного працівника. *Медична освіта*, 1, 70-73.
3. Прилипко, Н. А., Вишницька, І. В., Унгурян, Л. М., & Беляєва, О. І. (2016). Організаційно-методичні підходи викладання іноземним англомовним студентам на фармацевтичному факультеті Одеського національного медичного університету. *Медична освіта*, 3, 75-77.
4. Савка, І. Г., Савка, С. Д. & Юринюк, С. В. (2016). Досвід підготовки іноземних громадян з англомовною мовою навчання. *Медична освіта*, 4, 56-58.
5. Степаненко, І. & Дебич, М. (2017). Навчання іноземних студентів в Україні: стан проблеми, перспективи. *Вища освіта України*, 4, 48-55.
6. Шухтін, В. В., Котюжинська, С. Г., Лебедева, Т. Л., & Шухтіна, І. М. (2016). Реформування вищої освіти в Україні. *Медична освіта*, 3, 29-34.

References

1. Hay, L. A., Sukhin, YU V., Venher, V. F., Sayed Muksen, & Serdyuk V. V. (2016). Suchasni metody vykladannya

- medychnykh dystsyplin u vyshchii shkoli [Modern methods of teaching medical disciplines in high school]. *Medychna osvita - Medical Education*, 1, 15-18.
2. Zamorskyy, I. I. & Khmara, T. V. (2016). Znachennya lektsiyi yak vahomoho piznavalno-vykhovuyuchoho faktora u pidhotovtsi maybutnoho medychnoho pratsivnyka [The significance of the lecture as a significant cognitive and educational factor in the training of the future health worker]. *Medychna osvita - Medical Education*, 1, 70-73.
 3. Prylypko, N. A., Vyshnytska, I. V., Unhuryan, L. M., & Byelyayeva, O. I. (2016). Orhanizatsiyno-metodychni pidkhody vykladannya inozemnym anhlomovnym studentam na farmatsevychnomu fakulteti Odeskoho natsional'noho medychnoho universytetu [Organizational-methodical approaches to teaching foreign English-speaking students at the pharmaceutical faculty of the Odessa National Medical University]. *Medychna osvita - Medical Education*, 3, 75-77.
 4. Savka, I. H., Savka, S. D. & Yurynyuk, S. V., (2016). Dosvid pidhotovky inozemnykh hromadyan z anhlomovnoyu movoyu navchannya [Experience of preparation of foreign citizens in the English language of instruction]. *Medychna osvita - Medical education*, 4, 56-58.
 5. Stepanenko, I. & Debych, M. (2017). Navchannya inozemnykh studentiv v Ukraini: stan problemy, perspektyvy [Studying foreign students in Ukraine: the state of the problem, perspectives]. *Vyshcha osvita Ukrainy - Higher Education of Ukraine*, 4, 48-55.
 6. Shukhtin, V. V., Kotyuzhynska, S. H., Lyebedeveva, T. L., & Shukhtina, I. M. (2016). Reformuvannya vyshchoyi osvity v Ukraini [Reform of Higher Education in Ukraine]. *Medychna osvita - Medical education*, 3, 29-34.

Крижановская А.В., Стукан О.К., Гончар О.О.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОВЕДЕНИЮ ЛЕКЦИЙ ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ПО МЕДИЦИНСКОЙ МИКРОБИОЛОГИИ

Аннотация. В статье обсуждаются основные методические подходы к подготовке лекционного курса по медицинской микробиологии для иностранных студентов в Винницком национальном медицинском университете им. Пирогова. Цель работы - обсуждение методических подходов к подготовке лекционного курса по микробиологии, вирусологии и иммунологии для иностранных студентов для формирования у них развития клинического мышления, качественного освоения дисциплины. В работе раскрыты основные методологические основы подготовки лекционного материала, его оформление, значение для овладения теоретическими, практическими основами базовой подготовки иностранных студентов-медиков. Освещаются основные функции лекции, как ведущей формы подготовки к практическим занятиям, самостоятельной работы студентов, сдачи экзамена по дисциплине. Показана роль профессионального мастерства преподавателя в овладении студентами предмета "Медицинская микробиология, вирусология и иммунология". Современное высшее медицинское образование требует от преподавателей, которые читают лекции иностранным студентам, использование новых методов и методик, внедрение новейших технологий, различных подходов к улучшению качества преподавания. Лекция традиционно остается ведущей формой обучения в высшем учебном заведении. Она выполняет обучающие, научные, воспитательные функции. Лектор должен обладать высокой профессиональной подготовкой, педагогическим мастерством, коммуникативностью, свободно пользоваться английским языком. Лекционный материал должен представляться для иностранных студентов доступно, на высоком научном уровне, с использованием современных средств обучения, содержать основные положения, необходимые для подготовки к практическим занятиям, организации самостоятельной работы студентов, сдачи экзамена по предмету. Перспективой дальнейшего совершенствования преподавания лекционного курса является создание мультимедийного конспекта лекций для украиноязычных иностранных студентов.

Ключевые слова: медицинское образование, иностранные граждане.

Krizhanovskaya A.V., Stukan O.K., Honchar O.O.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO CONDUCTING LECTURES FOR FOREIGN STUDENTS ON MEDICAL MICROBIOLOGY

Annotation. The article discusses the main methodological approaches to the preparation of a lecture course on medical microbiology for foreign students at the National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya. The purpose of the work is to discuss methodological approaches to the preparation of a lecture course on microbiology, virology and immunology for foreign students to form their cognitive activity, the development of clinical thinking and qualitative mastery of discipline. In this work the main methodological bases of preparation of lecture material, its design, importance for mastering the theoretical, practical bases of basic training of foreign medical students are revealed. The main functions of the lecture, as the main form of preparation for practical classes, independent work of students and the preparation of the exam on discipline are highlighted. The role of the teacher's professional skill in mastering the subject "Medical Microbiology, Virology and Immunology" is shown. The present demands from a teacher who lectures to foreign students, the use of new methods and techniques and the introduction of new technologies, diverse approaches and improving the quality of teaching. The lecture is traditionally the leading form of study at a higher educational institution. It performs scientific, cognitive, educational functions. The lecturer must have high professional training, pedagogical skills, communicative skills and fluency in the English language. Lecture material should be presented to foreign students at an adequate scientific level, using modern teaching aids, to contain the basic provisions that are necessary for preparation for practical classes, organization of independent work of students, examination of the subject. The prospect of further improving the teaching of the lecture course is the creation of a multimedia lecture summary for Ukrainian-speaking foreign students.

Keywords: medical education, foreign nationals.